

Etik och moral på den digitala arenan

Who are You are who you Know yourself

“Unga, sex & Internet

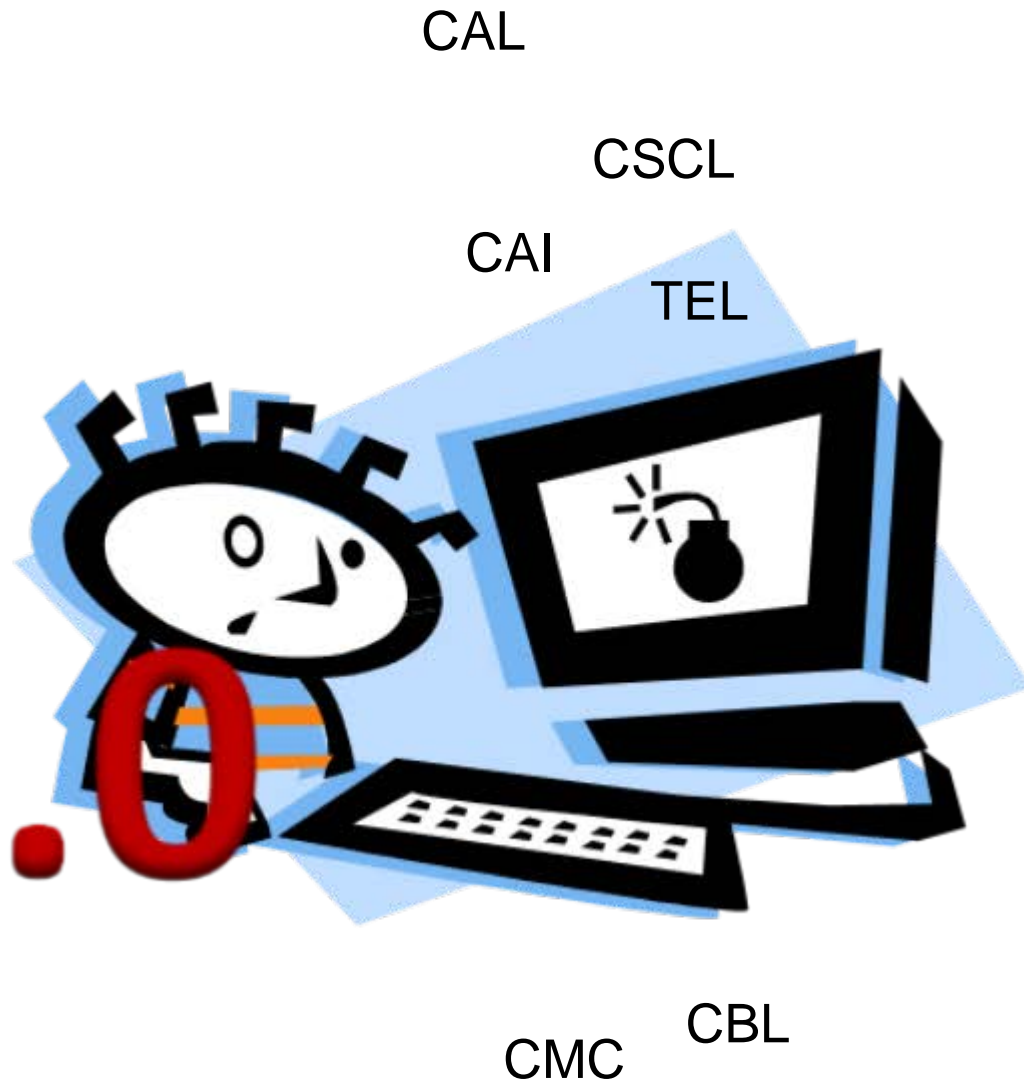
Stockholm 31 maj

Lotta Eek-Karlsson

Att vända blad: ett gyllene tillfälle att göra
en nystart

Web 1.0 goes

Web 2.0

Endless possibilities?

Endless possibilities?

Ett dramatiskt paradigmskifte –
eller bara den gamla vanliga utvecklingen
av teknologin och dess användning

2.0

Våra frågor:

- Hur unga konstruerar sin livsvärld när det gäller etiska och moraliska frågor
- Lärares förändrade villkor för fostransuppdraget i ljuset av utvecklingen av Web 2.0 (eller sociala medier?)

Gränslöshet, gränsupplösning eller gränsförskjutningar?

Teman:

- Social identitet med fokus på etik och moralutveckling
- Risker och möjligheter
- Vuxnas ansvar

Hur har vi skaffat oss kunskap?:

- 1700 webenkäter från elever i år 5, år 8 i grundskolan och år 2 i gymnasiet
- Djupintervjuer med elever i år 8
- Fokusgrupper med skolpersonal
- Skriftlig dokumentation från lärarstudenter

Frågor som vi ställer oss?

- Hur utvecklas människans moral?
- Har ungdomar en moral online och en offline?
- Var börjar och slutar moralen?
- Hur ska vuxenvärlden agera?

entitet

Social id

**Att skriva sig till ett
“being”**

Social media: Who are You are who you Know yourself

Den fysiska och digitala
kroppen – är det någon
skillnad?

Centrala begrepp i Habermas diskursetik

Pragmatisk diskurs
(*Hur ska jag handla?*)

Det ändamålsenliga

Etisk diskurs
(*Vem är jag? Vem vill jag
vara?*)

Det goda/önskvärda

Moralisk diskurs
(*Vad borde jag göra?*)

Det rätta

Pragmatisk diskurs – Egocentrisk

Om att skapa en online-status

“folk kan vara **riktigt elaka** mot någon bara för att få uppmärksamhet”

“ självklart är det så att alla kan **överdriva eller ljuga** för att få uppmärksamhet eller för att göra sin röst hörd... alla vill ha uppmärksamhet... jag menar bra uppmärksamhet”

“Jag **vägrar** att låta gamla människor bli mina vänner på Facebook... om dom är trettio år och så...dom har ingen rätt till min Facebook”

Etisk diskurs – Etnocentrisk

Om ömsesidighet

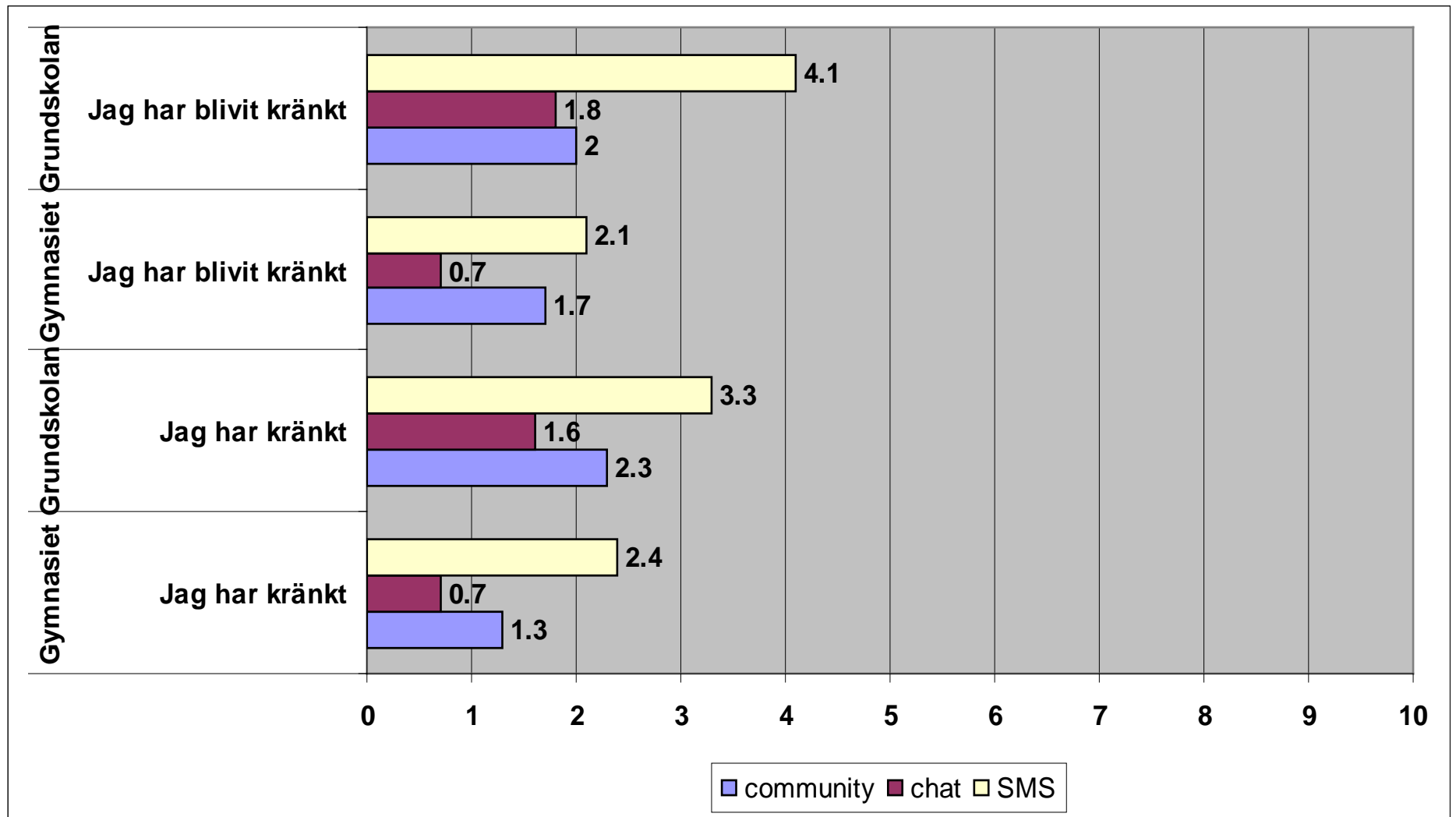
“om någon skriver nåt elakt till en person...då finns det många vänner som stöttar den personen...vi gör så...”

“Jag pratar bara med mina vänner...så jag blir inte kränkt”

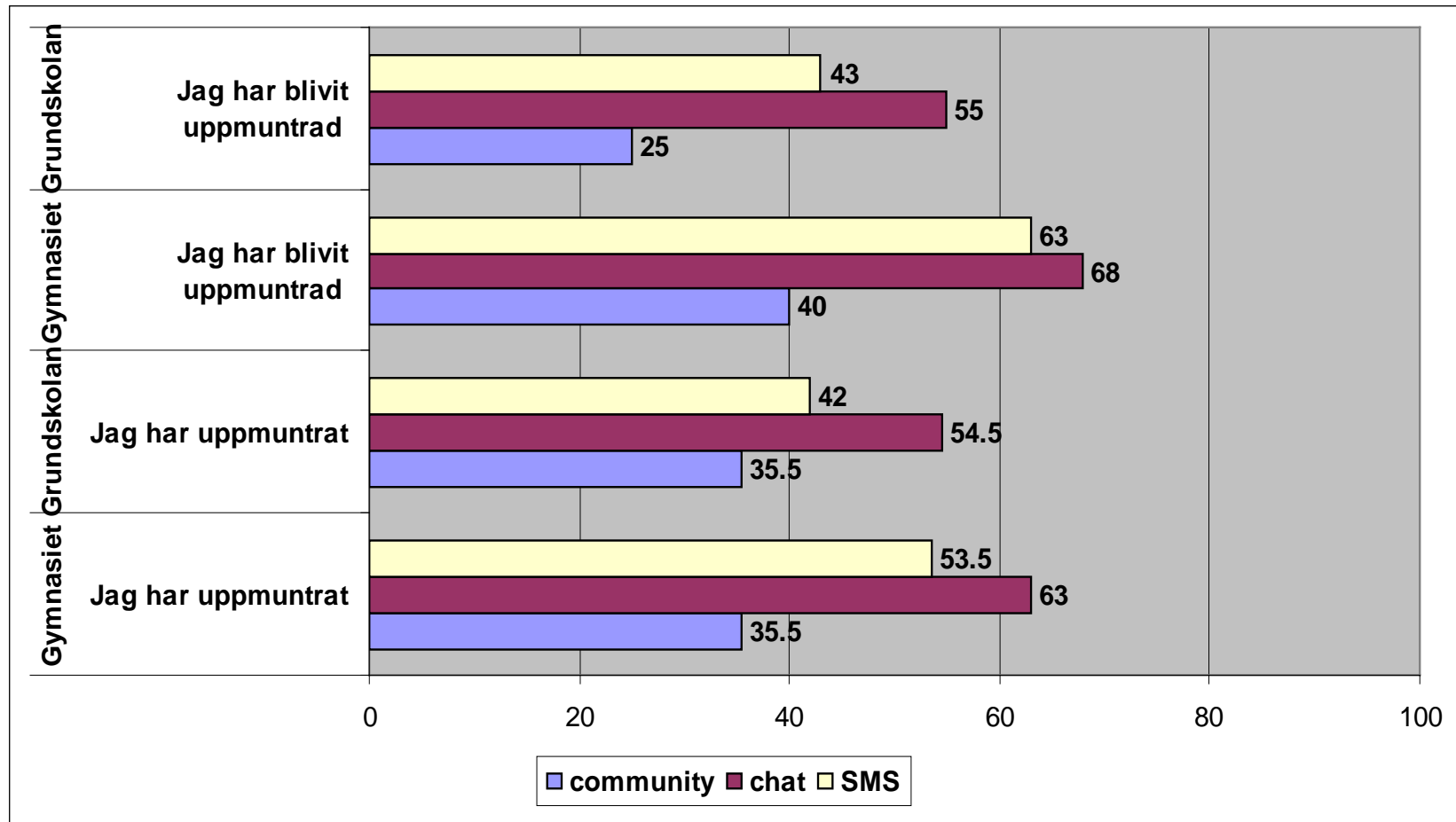
“ I stöttar mina vänner när dom behöver det, på samma sätt som dom stöttar mig när jag behöver det”

“om jag skickar ett gulligt sms till mina vänner, får jag självklart ett gulligt tillbaka”

Kränkningar

Uppmuntran/stöd

Moralisk diskurs – Universell

Om anonyma kommentarer

“ Det är knäppt att folk kommenterar anonymt..jag tycker inte dom borde det...”

“ det är så himla fegt att vara anonym...dom är riktiga töntar...det borde dom fatta”

“om du ska säga nåt viktigt så ska du göra det öga mot öga – annars är du en fegis!”

“Du måste ta ansvar för vad du säger till eller tänker om en person – både i sociala medier och IRL

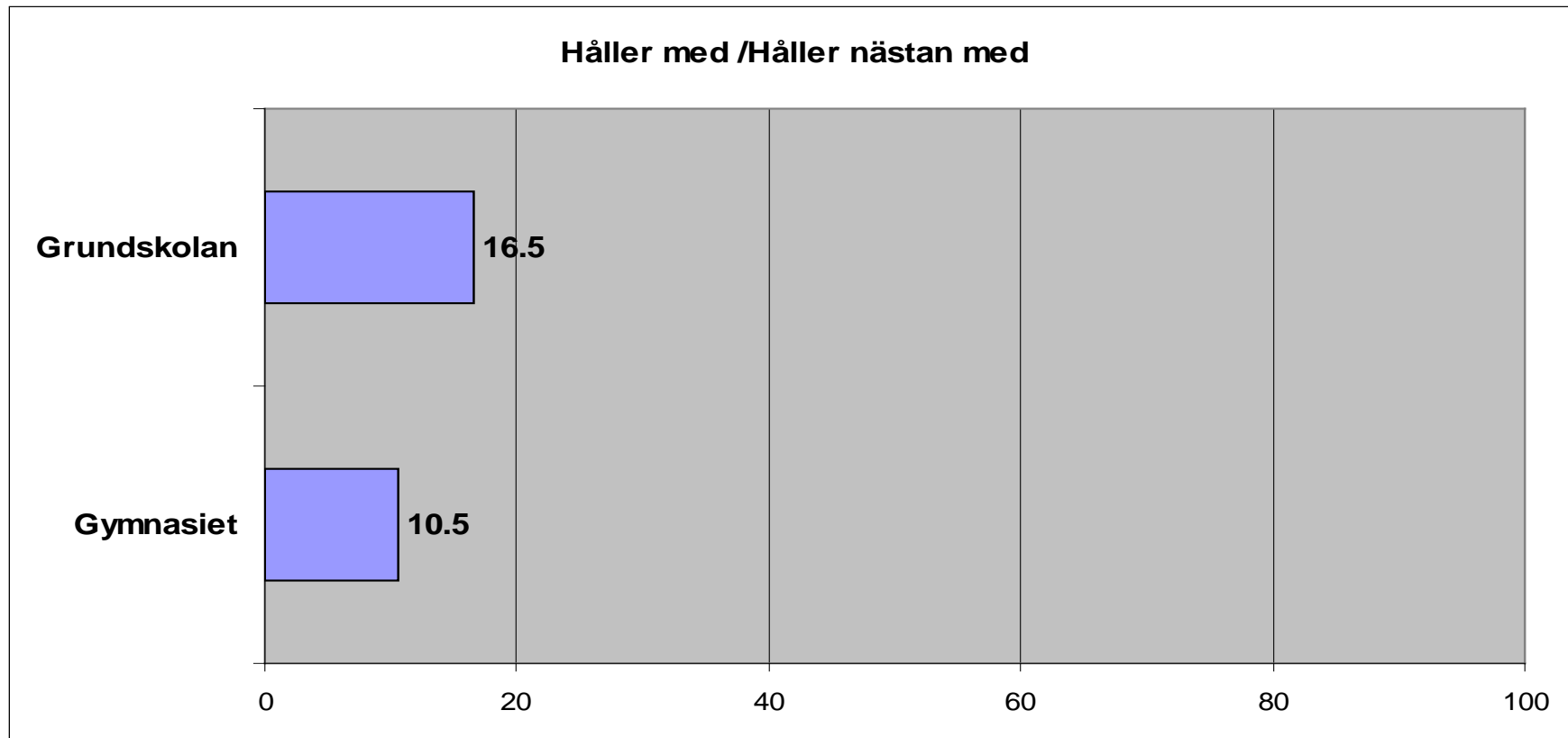
Mer av den moraliska diskursen

Lotta: Är det vanligt att kommentera kompisars bilder på ett negativt sätt, tex. genom att säga något elakt eller sprida dem på ett fel sätt?

Elin: Jag tror att det var vanligare i femman och sexan...så småningom kommer du på att det inte är ok...

Amanda: Du växer upp när det gäller sociala media också...

Det är mer OK att kränka någon online än offline

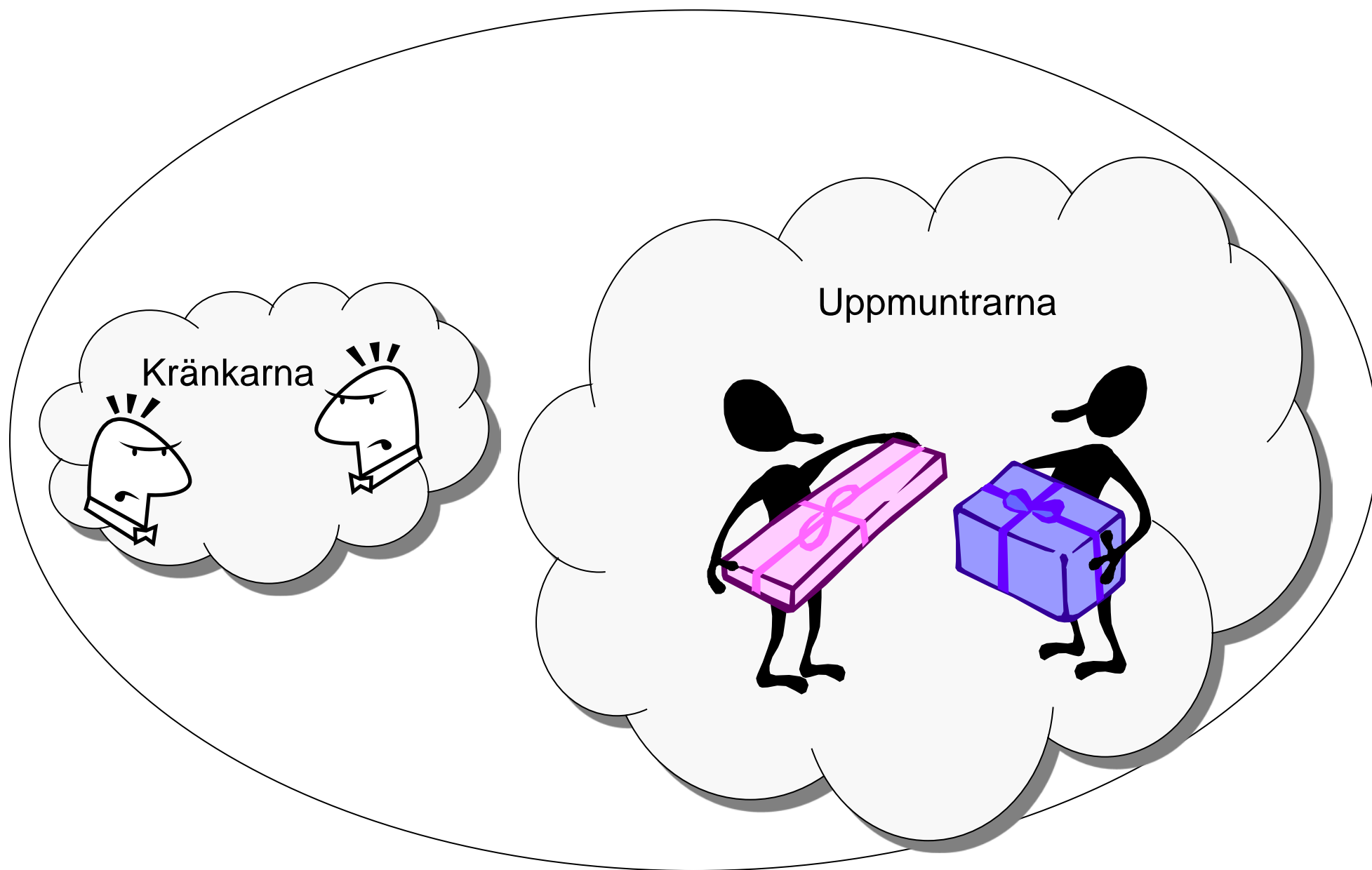

”Varför skulle det vara mer OK att kränka någon via mobil/Internet? Det är ju fortfarande människor vi pratar om och med.”

” Jag tror att folk har mycket lättare att kränka när dom inte är öga mot öga för folk får ta mycket smällar på communities, sms och så. Men jag tycker inte det är ok

”Det är aldrig okej att kränka någon men om man gör det via mobil/msn så är det lättare att sätta fast den skyldige eftersom att då finns bevis!!”

Två kulturer

Att utmana moraliska gränser

Känslan av säkerhet bakom skärmen gör att användaren blir modigare.

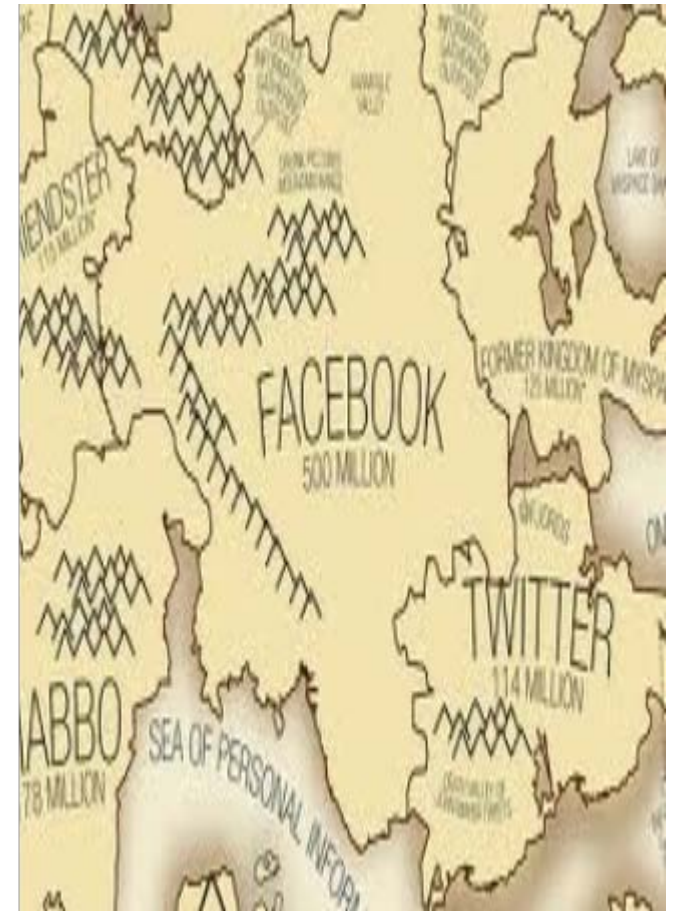
Om att skriva elaka saker:

Lisa: “ du kan vara mycket ärligare med vad du tänker än du kan vara öga mot öga..”

Elin: “ jag tror att man kan vara mer uppkäftig...”

Amanda: “ du behöver inte ta lika mycket ansvar som du måste IRL...du kan bara säga “jag menade det inte...det var ett missförstånd”...fast jag egentligen menade det...det är ganska konstigt...”

Carl: Vad kan dom göra?

Att konstruera sin sociala identitet genom bilder

- “ det är bara tjejer som lägger ut nakenbilder på sig själv. Det skulle killar aldrig göra, de visar upp sina muskler, till exempel när man gymmar”
- “ man vill visa omvärlden att man är nån ; att visa hur snygg man är liksom”
- “ jag lägger ut så normala bilder som möjligt...alltså jag lägger inte ut i bikini eller så där..eller visar halva bröstet i alla fall inte jag...jag tycker det är äckligt bara”
- “ man vill ju inte framstå som om man är stolt över sin kropp...när man gör så verkar det som att man vill visa upp sig. Man vill att alla ska se en”
- “ vissa kämpar för att bli populära...som vill göra allt för det...men jag bryr mig inte så mycket”

Eva: Jag tror också det är..vad för slags bilder man lägger ut...det är status.. om det är en tjej som lägger ut äckliga bilder på sig själv då får ju den den statusen bland killarna..då tänker alla killar ååå...

Lotta: Vad sa du? man lägger ut en äcklig bild på sig själv...vad är en äcklig bild då?

Tyra: Alltså en nakenbild

Eva: Det finns ju vissa som lägger ut..å testar sin kropp...

Lotta: Känner ni nån som gör det?

Mona: Det är många som gör det...det är alltså inte så ovanligt..

Eva: Egentligen är det inte så ovanligt heller

Mona: Många gör ju det...man har ju sina åsikter vad man tycker om det...men man kanske inte skriver det på datorn..

Lotta: Varför gör man så då? Lägger ut bilder så på sig själv..

Mona: Man vill ha uppmärksamhet ...att alla ska se att dom...

Tyra: Det här är min kropp...

Eva: Å så det här med gilla...gilla en bild...man trycker på gillaknappen...det är väl mest det att man vill att folk ska gilla ens bilder och kommentera..annars tror jag inte att man lägger ut såna bilder...man vill ju nåt med det...

Lotta: jag funderar...du säger att det gör man bara inte..medan andra gör det...vad är det då som gör att man gör det? är det för att man ska få en kommentar?

Ella: typ uppmärksamhet...jag tar det så här...om man lägger ut en sådan bild så vill man bara ha uppmärksamhet av alla andra

Amanda: man tycker själv att det är en utmaning också

Ella: eller att man har dåligt självförtroende och att någon har sagt nåt dumt till en och då vill man förbättra sitt självförtroende på det sättet

Johan: å hoppas på lite fina kommentarer då eller..

Ella: jag vet inte, men ibland så vill man ju förbättra sitt självförtroende bara genom att lägga ut en så där bild tex, då tror man att man får ett bra självförtroende, fast man sen kanske inte får det ändå.

Johan: att man vågar göra det...

Lotta: är det så att när man lägger ut bilder på sig att det egentligen handlar om att andra ska tycka nåt...att man är fin...

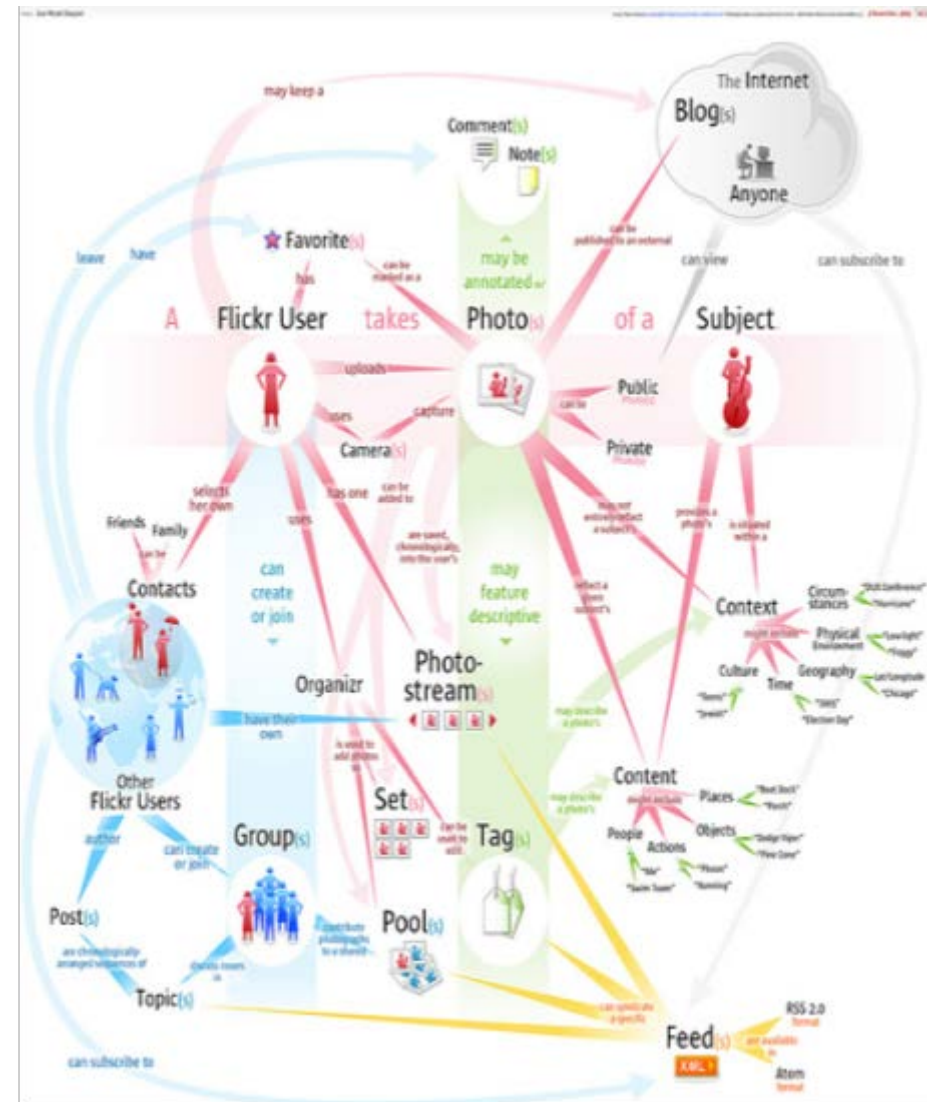
Johan: lever vi ändå inte i det samhället..alla kan bli kända, på ett eller annat sätt....vill ni inte bli kända?

Ella: jo..

Johan: Precis! Alla vill ha uppmärksamhet, all vill bli omtyckta av allt och alla...annars hade ju inte program som "big brother" funkat.

Vårt senmoderna samhälle kräver...

- ...beslut om både hur och vem jag vill vara likväl som relationer och mål i livet
- ...en förmåga till självreflexivitet
- ...att kunna balansera mellan risker och möjligheter

Blurred boundaries - or boundaries in transition?

Ans

var

Ännu en myt?

Är klyftan mellan en digital native och en digital immigrant verkligen så djup?

Lärarens uppdrag...

...innebär både ett
kunskaps- och
fostransuppdrag

Hur ska vuxna agera?

- Mission impossible!
- Vi måste lära oss mer om tekniken!
- Man kan skapa en avatar/ett alias
- Föräldrarna har väl också ett ansvar!

“Jag vet lärare som säger att vad som händer utanför skoltid är inte vårt ansvar. Men jag håller inte med – mitt uppdrag består av mer än att lära ut ett ämne – det är också en fråga om social kompetens , etik och moral!”

“Är det meningen att lärare idag ska vara online hela tiden, dels för att hinna läsa alla bloggar? Jag tycker inte det. Vi har inte den tiden och jag vill inte göra det. Jag kan acceptera en timme på MSN (min särskilda lärar-msn) två gånger i veckan för att svara på frågor från mina elever om de vill ha det på det viset.”

“Min poäng är att kommunikationen mellan unga har funnit nya former och som vanligt är vuxenvärlden orolig för vad den inte förstår.”

“Vårt mål som pedagoger måste vara att göra våra elever medvetna och öka deras förståelse för alla sorters kommunikation. Målet är att ge eleven en uppsättning av goda värden så att de kan ansvar för vad som händer.”

“En utveckling som jag inte kan kontrollera och som jag inte är säker på att jag vill vara en del av.”

Ansvar och etiska gränser

- Att tillåta elever att ta ansvar och hantera sitt eget utrymme på Internet är en källa till obehag och bekymmer för många vuxna.
- Vilket ansvar har man som personal för vad elever gör och publicerar på nätet?
- De vanligaste farhågorna handlar om risken för kränkande uttryck och rasistiska tillmälen.

Röster från lärarstudenter!

- Vi behöver både få en teknisk kompetens och en social kompetens
- Gränserna för ansvaret förskjuts – viktigt att inte abdikera
- Lär av de unga!
- För lite om detta i lärarutbildningen/vi kan redan detta

“När jag tänker på hur lite jag vet om den digitala arenan känner jag mig verkligen rädd. Jag är inte på banan/.../ Visst, du kan använda datorer i din undervisning, men de kommer aldrig att få ersätta mig!”

“Vad som verkligen skrämmer mig och får mig att ropa ‘Nej tack’ är att datorn och nätet kommer att ersätta undervisningen; sjundeklassare kommer att stanna hemma bakom en webbkamera medan jag står i köket och lagar mat och lär ut grammatik samtidigt /.../ Information om allting kommer att finnas på Internet, eleverna kommer inte att behöva söka eller skriva. Då skulle mitt arbete vara helt meningslöst.”

Med uppkomsten av en ny arena
följer...

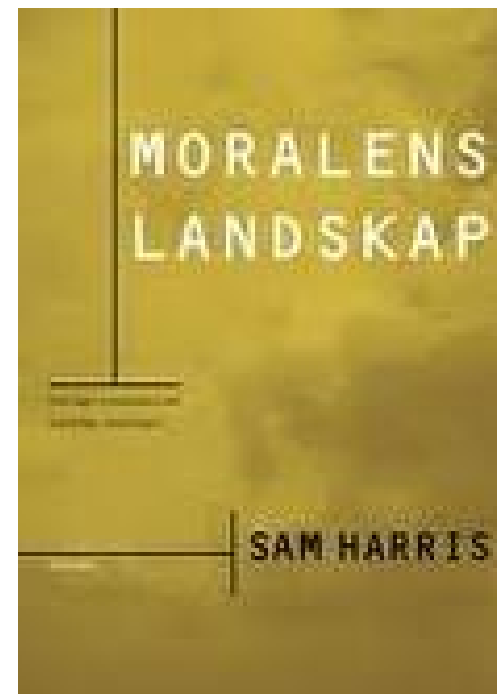
...känslor av bristande kontroll

...känslor av bristande kompetens

Vilka värden och vem har tolkningsföreträde?

- Uppfattningen om ett gott liv – ett rätt liv!
- Omdömen baserade på uppfattningar om vad som är gott/ont eller bra/dåligt.
- Explicita och systematiska idéer om hur en människa förhåller sig till sin omgivning
- Lärare (vuxna), precis som unga, har sin egna värden – interaktion
- Lärare (vuxna) vill påverka elevernas värden

Balansgång mellan
vuxnas värdepåverkan
och ungas utvecklande
av en egen moralisk
karta

Är strävan att skapa ett riskfritt samhälle för våra barn?

- Relationen mellan risk och eventuell skada?
- Utgör ett visst handlande alltid en risk för alla barn/unga...
- ...eller är vissa mer sårbara än andra?

Var ska vi lägga fokus? På riskerna eller på de sårbara barnen/ungdomarna?

- En viktig slutsats är att bilden av att det är en så stor och bred klyfta mellan vuxna och unga gör att vuxna blir handlingsförlamade
- Att nätet är en spegling av samhället utanför
- Vi behöver ta hand om de sårbara ungdomarna
- Diskutera normer, moral med våra unga med exempel både från onlinevärlden och offlinevärlden

DOM ÄR SOM DJUR

VILKA DÅ? KARLARNÄ? TALIBANERNA? NÄE -
TONÅRINGARNA!

DOM GÅR I DVALA SOM ISELKÖTTAR OCH
FRÄSER NÄR MAN PETAR PÅ DOM, ÄTER UR
KYLSKÅPET SOM GRÄVLINGAR OCH DELAR
GENER MED POLARRÄVAR EFTERSOM DOM
INTE BEHÖVER KLÄDER PÅ VINTERN!

MIN ÄR MER LIK EN SÅN
DÅR OBEGRIPPLIG, NATTLEVANDE
HALVAPA PÅ MADAGASKAR SOM
IBLAND FÄSTNAR PÅ BILD.

JÄ, DE ÄR BRA KNEPIGA... MEN DE HAR EN FÖR-
STÄLJE OCH EN SOLIDARITET VI VUXNA FÖRLORADE
FÖR MÅNGA ÅR SÉN.

DU GÖR MIG RÄDD... DU HAR ALLTSÅ
KOMPISSOR SOM LYSSNAR PÅ MUSIK SOM
BRYTER NER STAMCELLER, DOM PRATAR OM
DÖDEN PÅ INTERNET, KNAPRAR SSRI-
PREPARAT, SKICKAR SMS OM NÄTTERNA
OCH DOM SKÄR SÖNDER SIG OCH STOPPAR
SPIKAR I ANSIKTET... MEN VARFÖR??

VAR INTE SÅ
PUCKAD, PAPPA...
DET KAN VARA
SÅ OÄR IBLAND.

VI KAN SNART TOLKA BLÅVALARNAS SÅNG, MEN ICKE
EN TONÅRING MED FÖRLAMADE TALORGAN.

WARM...

HALLÅ... HALLÅ...
VART HAR JAG KOMMIT?

WARM!

EH... FÅR JAG TALA
MED DIN SKÖTARE?

OCH ÄR DET INTE ETT NATURENS STORA UNDER ATT
GENERATION EFTER GENERATION ÄNDÅ RÄTTAR IN
SIG I LEDEN?

ANNA MYLLERGREN! VAR DET
INTE DU SOM BRÄNDE GRISBILAR, HADE
EN ENORM NOSRING OCH SJÖNG
I "RABID ROHYPNOL BABES"?

JÄPP!

VAR ÄR
NOSRINGEN?

ÄH... DEN FUNKADE
INTE PÅ UD.

Tack!

liselotte.eek@lnu.se

ragnar.olsson@lnu.se